

5.
DES DEL PAÍS DE LA LITERATURA
(ARENKA NECRÒFILA I PROFÈTICA)

SALVADOR COMPANYY

Necròleg i escriptor vol dir, si fa no fa, el mateix.

Si et mires el revés de la llengua, descobriràs el senyal del presagi.

J.V. FOIX

Quan amb una metàfora ben encertada es parla de la tradició i de l'originalitat —en aquest cas de les literàries, però val per a qualssevol altres— fent esment de les *làpides* i els *cementers* sobre els quals s'ha de bastir una nova estètica basada en la memòria selectiva, en realitat, de què estem parlant? Doncs bàsicament, si no m'equivoque, de gent que llig i que fa memòria del que llig fins al punt de rellegir-ho d'acord amb les seues necessitats, és a dir, fins al punt de fer taules o prestatges amb el marbre de les velles làpides, tot esborrant-ne i canviant-ne les inscripcions per tal de bastir al capdavant noves necròpolis. Per tant, estem parlant també, com més va més, d'una raça en extinció.

Hi ha una frase de Foix en *Darrer comunicat*, publicat l'any del meu naixement, que expressa la progressiva incapacitat d'expressió —de lectura— en què vivim hui en dia: “Ja no hi ha mots per a dir que els mots ja no són mots i que tot just si guardem la paraula.” En altres paraules, la paraula mot, la paraula paraula, el mot mot o el mot paraula com a punt necessari d'inflexió, d'arribada i de partida, més enllà i més ençà de la sensació narcòtica que a la paraula cosa correspon, abans de res i sobretot, la cosa i no la paraula. Un exemple meravellós, el més bo tal volta, d'aquesta situació que anomenem “normalitat” són les promeses dels polítics, la seua capacitat de dir com a fet, de cosificar, el que desitgen escoltar —o han fet que desitgen escoltar— els ciutadans amb dret

a vot. Quan a més els que fan les promeses són polítics que governen amb majoria absoluta, ja res no sembla impossible: si cal moure barris o muntanyes històrics, regar deserts, fer que algú siga invisible o fer que el formigó parezca bitllets de 500 euros, ells diran que les muntanyes tenen rodes i que certs barris són un destorb, que als deserts floreixen vergers, que hi ha gent que no arriba a ser gent i que el formigó d'un edifici, igual que una palmera, només produeix fruit quan en té d'altres a la vista.

Ara em direu vosaltres —si és que en sou més d'un els que em llegiu— que ningú no pot enganyar sempre tothom. Ah, us diré jo: si la majoria d'aquest tothom sap llegir i llig, és clar que no, però si s'estima més parar ulls i orelles perquè li'ls afalaguen...

Quants anys fa, quants, que aquesta *Comunidad*, aquest vell País on ja ressonen les absoltes, és l'avantguarda de la literatura? No és retòrica la pregunta: hi ha qui diu que el mal ve d'Almansa; uns altres parlen del Casp d'en Ferrer i els Trastamara; d'altres, dels nostres vells avantpassats que conqueriren les terres als àrabs, aquells cristians que foren i no foren catalans. Siga quan vulga, jo que sóc més jove us diré que hi va haver un moment en què, per primera vegada, es va posar per escrit el nostre ingrés com a poble en la literatura: l'1 de juliol del 1982, data de la Llei Orgànica del nostre —primer— Estatut d'Autonomia. En concret, quan al Títol 1, Article 7, U, es troba un nom per a dir que els noms ja no són noms, sinó coses: “Els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma són el valencià i el castellà”, i per a reblar el clau de la desvergonya s'hi afegeix: “Tots tenen dret a conèixer-los i a usar-los.” I així, justament la paraula que ens defineix o, més ben dit, ens hauria de definir com a poble: *valencià*, ocupa el lloc d'honor de la nostra entrada en una nova realitat, en un nou ordre: l'embolica que fa món, el mitifica que fa terra —cremada. Perquè quan la terra es crema, ja s'hi pot començar a edificar.

¿No són aquests els principis de la literatura: el de l'autonomia, l'economia i l'arbitrarietat dels signes lingüístics, de les paraules, dels textos i dels títols de propietat? Sí, però no caldria dir-ho. Ni tan sols amb una pregunta, siga o no retòrica, perquè tots els senyals d'aquest Apocalipsi

s'han acomplit o s'estan acomplint. Jo, per raons alienes a la meua voluntat, només us puc parlar del primer senyal: la Resurrecció dels Morts Il·lustres, la literatura com a sessió d'espiritisme on l'únic que cal és no saber llegir. Fixeu-vos en els grans defensors dels nostres Segles d'Or literaris, que embolicats en la franja blava esmenten March i Martorell com si fossen els seus autors de capçalera —de Corella o de Roig molts d'ells ja ni parlen, potser ni en coneixen l'existència o potser només els sonen per ser el nom d'un carrer, de vegades mal escrit— i que no han vist mai ni les cobertes dels llibres en què basen les seues diatribes ni tampoc no els volen obrir, pel que puga passar. Però la prova més feient de la nostra irrealitat és l'idioma en què aquests grans patriotes, aquests aimadors de les Glòries Valencianes, s'abraonen amb qui els gose contradir: dels dos idiomes oficials, es refugien en l'únic que de veres saben i estimen, l'únic que no els donarà problemes, l'únic que els assegura que encara tenen els peus ben assentats a terra, ràpids per a córrer darrere dels diners.

Abans, en un temps d'esperança que ara ja no planyen ni els que el protagonitzaren, hi hagué allò que en diuen unes grans figures intel·lectuals, i fins i tot alguna corrupta i venerable institució acadèmica, que van defensar l'últim reducte d'identitat que ens restava. Aquells intel·lectuals i els seus successors i els successors dels seus successors —és llei de vida— van morir o van fugir i continuaran fent-ho, cada colp més ràpid; les diverses institucions acadèmiques, una d'elles pentacentenària, han anat i van sucumbint a les temptacions de l'anòmia, tan ben remunerades.

Què ens resta, doncs? Què podem esperar en aquesta terra tan acollidora, balneari d'Europa i oasi del món occidental? Vendre'ns, és clar.

Ah, veniu, poetes de l'antigor, esperits venerables de les lletres! I tu, oh deessa de l'Inactual, canta la nova Edat d'Or de les fèrtils terres llewantines! Perquè som l'indret més literari i més orfe d'identitat! Per no ser, ni tan sols som sepulcres blanquejats, sinó cenotafis plens de vent on cap flor natural no pot arrelar. Ah, però és que si les nostres terres, ubèrrimes com les vol el tòpic, humides com les prometen els nostres

polítics, plenes de turistes nets i polits amb cara de paella, són eixorques per a la literatura, és perquè elles mateixes són literàries! Ací no hi ha lectors, s'objectarà. És clar que no, per a què ens calen si tenim la majoria més absoluta d'una nova mena de lector que a penes llig: l'elector? Així doncs, de tan literaris que som, ací només podem conrear la metaliteratura. Ara bé, si com deia Foix fa mitja vida, "Ja no hi ha mots per a dir que els mots ja no són mots", quin interès té trobar mots per a dir que els mots són mots? Qui els llegirà, un personatge de novel·la? Dit amb una frase gens lapidària, sinó buida, ja res no és irreal perquè vivim en la irrealitat. Com ens en podem aprofitar els que llegim?

Encara hi ha franc tiradors que escriuen columnes als diaris parlant de les falsedats dels senyors de la nostra literària societat. En són dos o tres; un grapat, a tot estirar. Tanmateix, ni tan sols s'han constituït en societat literària secreta, que fóra una bona manera de fer front a aquesta literària societat nostra, tan exotèrica. Ara bé, ¿quants són els que, dia sí dia també, canten les gestes d'aquells senyors a les pàgines dels mateixos diaris o d'uns altres mitjans de comunicació? Són ells els que tenen el poder de fer prevaler com a dogmes de fe les seues opinions. Perquè ací, al País de la Literatura, les opinions que se saben imposar esdevenen pura i dura realitat en un tres i no res, amb la mateixa contundència amb què carrega un escamot d'antidisturbis.

I és llavors quan toca abaixar el cap i dir i assumir que s'ha de donar a la gent el que demana, que la voluntat dels pobles, tant la que ix de les urnes com la que li creen els discursos d'aquesta literària societat comunitària, es inalienable, com la voluntat dels bons consumidors. Aquesta és la raó que gairebé tota la literatura al nostre país s'infantilitze i s'afeblesca dia rere dia fins al punt de fer-se transparent: ¿qui voldrà escoltar les aventures d'un Tirant modern, per molt que ja no navegue amb vaixell per la Mediterrània sinó amb mòdem per la xarxa de mida mundial, quan pot escoltar a la televisió que als valencians només ens cal obrir la boca perquè els nostres governants, i de vegades fins i tot l'oposició, facen realitat els nostres desigs? Voleu ser diferents dels vostres germans?, pregunten ells. Sí!, els contestem. Doncs els tallarem la llengua, si cal! Voleu aigua?, xisclen somrients. Sí!, cridem ebris de prosperitat.

Doncs assecarem més rius per vosaltres i pel bé dels vostres fills, futurs herois del turisme temàtic! Voleu mà d'obra dòcil i barata? Voleu caps de turc?, s'engresquen. Sí, sí!, fem. Doncs declararem il·legals, i si cal inexistents, els estrangers pobres a qui, per llei, neguem la legalització i el dret a la ciutadania; i, de tant en tant, en detindrem i n'expulsarem uns quants! Al cap dels anys, però, quan decaiga una mica la nostra fal·lera fallera i si encara ens ho permeten els timpans després de tantes tones de focs pirotècnics, escoltarem dir als nostres governants: Què dieu, ara, que hem arrasat i hipotecat la vostra terra, que hi ha massa inseguretats? Com? ¿Que hem mort la gallina dels ous d'or i que vosaltres no n'heu rebut encara el vostre percentatge per a ingressar-lo en un compte de paradís fiscal? Au, va, sigueu realistes! Què voleu, doncs, vi per a oblidar? Si us plau!, demanarem tots a una veu, amb potentíssim, vibrant ressò. En aqueix cas, sabeu que anys fa que us aigualeix la sang el millor vi del món, dels cellers Lotòfag Feliç! I en escoltar això, ens agafarà una nyonya irresistible i nostàlgica i dormirem, si Déu o el mòbil volen, el darrer son dels justos. Amén!

Ets un pessimista!, em cridareu. I em reclamareu que sempre hi ha excepcions. Sí, és clar que n'hi ha, ja ho he dit! Un grapat de francitiradors, com ara els que gosen dir que la llengua que aquells tallen i que encara es meneja com una cua de sargantana sense sargantana és la nostra. O que el primer i devastador riu que volen assecar, *ad maiorem immobilariae gloriam*, just abans de xuclar el gran riu peninsular, és també nostre, com ho era el que travessava la nostra capital i que van assecar els nostres pares i els nostres avis. O que aquells que els governants declaren estrangers il·legals són l'únic passat i l'únic futur de qualsevol justícia. O que la ressaca del vi dolç d'aquells cellers serà tan monumental que, si ens sona el mòbil o ens avisa d'un sms i en despertem, serà amb un mal de cap etern i insuportable que ens semblarà un estat de gràcia, perquè no ens deixarà saber qui érem o si algun colp vam tenir ànimes.

I què poden, doncs, aquests francitiradors, tan derrotistes?, m'amollareu. Com que què poden? Res i tot: la nostra buidor és la nostra principal virtut!

Encara no us he dit —no he gosat fer-ho— que el que estic escrivint, tot i que no ho sembla, és un assaig sobre el futur de la literatura al nostre País. I dic País, i no Comunitat, perquè sé que no em llegireu i perquè quan ho dic pense en tothom i en plural, és a dir, en una mateixa llengua o darrer crit d'ofegat al mig d'un llac amb clarobscur de caverna platònica. Posats a exagerar, al mig d'un llac tan ample com la mar de la nostra història, des de les glòries provençals —Ah, el nostre llemosí, llengua materna més dolça que la mel! Llengua embafadora que fa impossible la parla i demana —a crits?!— una altra llengua menys problemàtica, idíl·lica, diferent fins i tot d'ella mateixa! —, de les quals encara s'escolten els tornaveus, cada colp més febles, fins a aquesta (a)literària societat on la realitat ha esdevingut una sospita que alguns, algun dia, podran investigar i confirmar, per tal de poder-ne imitar els mecanismes. Tant de bo sigueu vosaltres, ells, tu, jo que em llegiu i que sabeu ben bé qui sóc i on visc i on em podeu trobar! Tot és qüestió d'indicis, de buscar-los i reordenar-los en aquesta capital de la literatura que floreix per qui floreix i perquè sap per a qui llueix.

No patiu, ja deixeu aquest parlar profètic —el parlar sofisticat, que deia l'altre— perquè no puga dir ningú que folles coses parli jo també. I així, què voleu, exemples? Ah, l'exemple, què fóra de les teories sense exemples i de les profecies sense senyals!

Heus-ne ací un i una: ¿no us havia dit que parlaria del futur de la nostra literatura? Doncs, com ja he suggerit, en parlaré parlant del seu passat. Per a fer-ho, m'acoste al prestatge de la biblioteca on escric —que no és la meua, ja desapareguda, com jo, sinó la d'una institució qual-sevol; posem per cas la d'una institució cultural francesa— i allargue la mà cap al primer llibre, en el sentit de l'escriptura, que hi ha al prestatge més alt i que es troba justament al costat dels dos volums de l'edició de Folio de *Les mil i una nits*, la qual cosa em fa pensar de seguida en la llibertat traductora de *monsieur* Antoine Galland, un altre insigne exemple del que ací tracte d'explicar. L'obric, el fullege i em ve a esment el que diu Martí de Riquer, al volum primer de *Los trovadores*, de Guillem de Berguedà: sota el to dels seus sirventesos, virulent i irreverent, rabelaisià fins i tot, s'amaguen circumstàncies i motius molt menys

moralitzants i jocosos. Perquè darrere dels vicis privats de què acusa al bisbe d'Urgell, Arnau de Preixens, a qui Berguedà desitja capar, de l'odi envers Ramon Folch de Cardona —*Fol-c'al-quer* segons ell en l'edició de Riquer o *Forca-l-quer* segons llig Ugolini— a qui va assassinar a traïció, de les burles dedicades a Pere de Berga, a qui diu *mon sogre*, o a son veí, en Ponç de Mataplana, el *marquès* obès d'engany, i de les presumptes banyes i d'altres greus injúries que els endossa, tan enginyosament contades en els seus poemes, hi ha una barreja d'interessos econòmics, com ara la seua participació en l'explotació de les mines de sal de Sùria, a la qual feien la competència les riques salines de Cardona, d'aliances amb els barons rebels contra el rei Alfons I i de bandositats de tota mena, com ara les degudes a límits territorials o l'enfrontament del seu amic i protector Arnau de Castellbò, càtar reconegut, amb el bisbe d'Urgell. Altrament dit, en Berguedà va crear una galeria de personatges de sàtira a la mesura de les seues necessitats polítiques, econòmiques i personals; i per a adonar-se d'això i entendre-ho ni tan sols cal llegir el que en diu Riquer a *Los trovadores*, sinó els poemes del mateix Berguedà —anotats, traduïts i prologats per Riquer— amb una mica d'ull crític i, cal començar a dir-ho, amb una bona dosi d'esperit d'emulació.

Però com he arribat a en Berguedà? Fem ara uns passets enrere per a agafar empenta abans de continuar: he obert per la portadella, on diu *Anthologie des troubadours*, el llibre francès que hi havia al costat de *Les mil i una nits* i he buscat l'índex, que ha resultat estar al final; al costat d'un XIII, m'ha cridat l'atenció la grafia del nom d'un trobador català: *Guilhem de Berguedan*, ja que està escrit en una problemàtica *versió original*. A sota, se'ns promet una *biographie*, la famosa i breu *vida* en occità, que ja coneixem per Riquer, i un poema dedicat a en Ponç de Mataplana, el conegut *planh Consiros cant e planc e plor*. Poc més se'ns diu d'en Berguedà a l'antologia francesa. Imaginem ara que desconeixem la biliosa i hilarant sèrie de sirventesos que va dedicar en Guillem al seu veí de Mataplana abans d'escriure-li aquest plany arran de la seua mort en lluita *in partibus infidelium*; és més, imaginem que d'ací a x anys, per x motius (que cada escriptor només es llija a ell mateix me'n sembla un de molt versemblant; no tant, però, com que l'anòmia s'haja gene-

ralitzat més encara), se'n conserva un sol exemplar amb estudis i composicions de la lírica occitana i que aquest exemplar és certa antologia, dins la col·lecció *bibliothèque médiévale* dirigida per Paul Zumthor, preparada per Pierre Bec amb la col·laboració de Gérard Gouffier i Gérard Le Vot, titulada... Ho endevineu, veritat? Fóra, si fa no fa, com el cas de la traducció francesa de la *Disputa de l'ase* de fra Anselm Turmeda, àlies n'Abdal·là. Llavors només sabríem que aquell plany “*n’efface pas les insultes et les injures dont il —el tal senyor de Berguedà— l’avait accablé —al senyor de Mataplana— avant sa disparition*”, si bé el trobador mateix, al seu poema, se’n desdiu d’uns d’anteriors: “Marques, s’eu dis de vos follor,/ni motz vilans ni mal apres,/de tot ai mentit e mepres” (vv. 20-22). Segons Riquer, la manca de motius per a fer aquest plany i l’absència dels tòpics més freqüents d’aquest gènere abonarien la contradictòria sinceritat de Berguedà, penedit pels seus maldits potser no sempre justos —o potser no ho foren mai—, ara que en Ponç ha mort, honrosament, lluitant contra infidels.

En aquest cas hipotètic que deia, doncs, la imatge que ens hauria romàs d’en Ponç de Mataplana, *Mon Marques* en els poemes de Berguedà, fóra al capdavant, i malgrat tot, la de “lo pros de Mataplana,/qi era francs, larcs e cortes” i no la “del traichor de Mataplana” protagonista de l’encomanadís *refranh* “A Marques, Marques, Marques,/d’engan etz farsitz e ples”. Per tant, ¿com sospitaríem de la sinceritat de Berguedà quan diu el que diu si només poguéssim imaginar pel que diu *llavors*, en el plany, les injúries que havia esbombat *abans*, amb els sirventesos? Hi ha, si més no, una manera de fer-ho, però ens interessin tant la manera i les dificultats que entranya com l’assoliment de l’objectiu, perquè la tasca del lector aborigen, d’aquest ésser secret i assetjat en aquest País de la Literatura, ha de ser la del Detectiu Propagandista.

D’una banda, cal notar que, com a e-lectors, tenim a les nostres mans l’escriptura no sols del passat literari sinó, ensems, la del futur: quan dius una mentida mil vegades, comença a ser un poc veritat; quan escrivs una interpretació, és a dir mitja veritat, mil vegades, ja ningú no dubta en endavant que és la pura veritat. I el procés es repeteix a partir d’aquesta *veritat* interpretada: es va rellegint, és a dir retallant, és a dir reinter-

pretant —és a dir oblidant i esmentant— segons els interessos i el gust de cadascú. A més, no cal tenir mala consciència per fer-ho, ja que en el fons és inevitable i *conditio sine qua non* de la lectura, com ho exemplifica el futurible bibliogràfic que abans us proposava. D'altra banda, enfrontat al lector-propagandista —enfrontats, però, com dos germans bessons que en el fons s'estimen i col·laboren—, hi ha el lector-detectiu. La seua missió és fer memòria: buscar els obllits, els caps solts, els punts febles de les propagandes dels altres, per tal d'evidenciar que ben bé que en són, de propagandes. Sabeu allò de la palla a l'ull de l'altre i de la biga al d'un mateix? Doncs això, la llei dita de l'embut.

Cal també indicar, tot i que és obvi, que aquests dos lectors treballen a l'uníson i que la investigació de l'un és la propaganda de l'altre i viceversa. Però continuem amb la llei enunciada. Abans ja hem donat una idea de l'ample de l'embut: si pel motiu que siga passa, passa i el seu *marquès* fou un guerrer valerós. Busquem-ne ara la part aguda o palla ocular al plany que en Berguedà féu d'en Mataplana. ¿No trobeu res d'estrany al vers 20 del plany: “Marques, s'eu dis de vos...”? ¿Com que “si vaig dir de vós...”? ¿No trobeu a faltar un accent? “Sí, i tant que vaig dir de vós, de dolent!”, hauria d'haver escrit en Berguedà per a ajustar-se als seus fets poètics. Si només restàs aquest poema, com dèiem, no ja l'antologia citada; si, a més, el trobàssem inclòs en una antologia de planys de la literatura mundial, ¿no ens semblaria una concessió retòrica la condicional de Berguedà, el qual, a l'estrofa següent, es retreu no haver fet costat militarment al senyor de Mataplana, per “la vostra desamor/e l'ira qu'e nos dos mes” (vv. 28-29)? Simplement es tractava, pensàriem, de dos veïns mal avinguts, això era tot; i en morir un d'ells lluitant amb l'enemic comú, l'altre es va penedir de no haver-lo ajudat per la seua enemistat. Ara bé, ¿qui ens pot assegurar que a en Berguedà, pel motiu que fos, no li convenia estar a bé amb la família del difunt? Potser el que Riquer veu com una mostra de sinceritat no és més que un càlcul interessat i, a sobre, no exempt d'ironia, com de seguida veurem. D'ironia o, fins i tot, de sarcasme.

Llegiu la darrera estrofa del poema:

E paradís el louc melhor
lai o'l bon rei de Fransa es,
prop de Rolan, sai qe l'arm'es
de Mon Marques de Mataplana;
e mon joglar de Ripoles,
e mon Sabata eisamens,
estan ab las domnas gensors
sobr'u pali cobert de flors,
josta N'Olivier de Lausana.
(vv. 37-45)

Compareu-la amb aquesta *cobla* del sirventès *Amics Marques enqera non a gaire*:

Ja del tornei no'us cal gabar ni feigner
c'anc non valc tant Rotlans a Serragosa:
et eu's autrei que no m'en cal destreigner,
que mort m'agratz si'l lanssa non fos mosa,
que planamen mi detz tal colp su'l fron
que rire'n fetz En Guillem de Clarmon:
tuich vostre'amic crideron: Mataplana!,
Tro lor membret qe'l man aviatz vana.
(vv. 17-24)

¿No remet el Rotllà del plany al d'aquesta narració de la patètica participació d'en Ponç de Mataplana al combat de Sentfores?

Torneu a la citació del *planh*. Fixeu-vos ara en l'estranyesa del paradís on en Guillem situa en Ponç: al mateix temps que el col·loca al costat d'heroics guerrers de la cristiandat com ara Carlemany, l'esmentat Rotllà o Oliver —el que constituïria una mena de valhalla catòlica, com hem vist, un primer indici de burla—, l'aparella amb un joglar i amb un amic —del poeta— de nom poc aristocràtic; tanmateix, com nota Lola Badia en la seua antologia *Poesia trobadoresca*, el més curiós de tot és que els fa estar-se envoltats d'una mena d'hurís (v. 43), com si fossen herois de l'islam!

Nosaltres, els lectors-detectius, no podem passar per alt açò com una simple excentricitat d'en Berguedà: si col·loca el seu *marquès* en un Cel

una característica del qual fa pensar en la ultratomba d'aquells infidels que l'han mort, ha de ser per alguna raó que els seus textos anteriors ens poden aclarir. Odalisesques en lloc d'àngels!, cridarem per escrit, perquè és un escàndol massa gros com per a no aprofitar-lo. I llavors afegirem, tan socràtics com el cas requereix: ¿No relaciona sovint Berguedà el pecat nefand amb els sarraïns (*vide infra* vv. 32-33)? ¿I no havia acusat més d'una volta en Mataplana, igual que al bisbe d'Urgell, de ser un devot de la sodomia? Heus ací l'última *cobla* del sirventès que ja hem citat adés, *Cansoneta leu e plana*:

Marques, ben es fols qui's vana
c'ab vos tenga meliana
meins de brajas de cortves;
et anc fills de crestiana
pejor costuma non mes.
(vv. 29-33)

Ningú no hauria de gitar-se a fer la migdiada a prop d'en Ponç sense unes bones bragues de cuir cordovès, traduirem. Aleshores afegirem que, en un altre poema (*Ben ai auzit per cals rasos*), Berguedà retrau al seu *marquès* que faça servir un truc retòric o *geing* molt semblant al de “las domnas gensors” del plany per a dissimular la seua inclinació homoeròtica: “tot per paor de Mo Marques,/que vai jogan a joc estes [...] e car no troba autre geing,/vol far dir que de donna's feing” (vv. 5-6 i 9-10). Potser també ho traduirem, tot parafrasejant-ho malgrat els versos perduts: el senyor de Mataplana, perillós sodomita segons el seu veí, diu delir-se per una dona. I deduirem de tot plegat que l'homosexualitat és un dels “grans forfatzs” de què, segons Berguedà, s'havia fet perdonar el difunt Ponç de Mataplana amb la intercessió dels àngels, “car mantenc la lei cristiana” (vv. 15-19) al camp de batalla.

Per tant, conclourem, fins i tot quan sembla més penedit i seriós, més solidari amb el veí cristià mort en la lluita més honorable, puix que “païans l'an mort” (v. 14) —la realitat no era tan heroica: morí en una ràtzia a terres de l'enemic; així doncs, més pels diners que per la fe—, fins i tot llavors, Berguedà, sorneguer de mena, arterós artífex ací

d'un peculiar *trobar clus* o, més aviat, *cobert*, continua sent el mateix que es burlava dels defectes d'en Ponç de Mataplana. I en una nota al peu, com qui no vol la cosa, per a reblar el clau d'aquest plany à *clefs* tancat sota un pany d'ironia afegirem.¹

No mireu endavant: quedaríeu paralizats. On som?, us preguntàrieu. Agafeu un espill. Poseu-vos-el al davant. Mireu-vos-hi només de gairó, com si no fósseu vosaltres, i mireu-hi enrere: busqueu la connexió amb el futur de la literatura d'aquest tros de terra en què hi va haver un País. Abans de tot, però, pregunteu-vos: quin dia és hui? Sense deixar l'espill, mireu un calendari. Tal volta us passarà com al diarista J.V. Foix en "El singular viatjant de Déu": "cada vegada que entre full i full de calendari n'apareix un d'insòlit amb imatges que aparenten símbols o simulacres, sé que no arribaré al vespre sense ésser testimoni i fins actor d'una aven-

¹ Segons l'especialista en esoterisme literari A. C. Wolery, quan Guillem de Berguedà parla de "l'arm" del seu *marqués* (*vide supra* v. 39 de *Consiros cant e planc e plor*), és a dir, de la seua ànima, en realitat s'estaria fotent *en anglès* del braç alesiat d'en Ponç, que és un dels *leitmotiv* de les seues sàtires contra el senyor de Mataplana, com ho demostren els versos 23 i 24 d'*Amics Marques, enqera non a gaire* (*vide supra*), els 15-17 de *Cansoneta leu e plana*: "Del bratz no·us pretz una figa,/que cabreilla par de biga/e portatz lo mal estes" o el 54 de *Talans m'es pres d'En Marques*: "d'En Brazcortz, Denz-de-boial". Explica abans Wolery que en Berguedà, arran de la seua presència en la trobada a Najac de Roergue d'Alfons I amb Ricard Cor de Lleó el 14 d'abril del 1185, quan aquest era encara duc d'Aquitània i comte de Poitiers, s'hauria iniciat en l'antiquíssima societat secreta del Fals Calze, de la qual el fill de Leonor d'Aquitània era un dels confreres més destacats. Se sap que l'objectiu d'aquesta trobada era reforçar l'aliança contra el comte de Tolosa; el que ignoràvem, però, era que Berguedà, si hem de creure el fragment de la desconeguda i sospitosa crònica àulica que cita Wolery, hi hagués assistit "*as a torsimany*" ("The Secret Society of the Fake Grail", pàgs. 111-113, en *Literature & Occultism. From the Middle Ages to the Present*, Birmingham: New Mystery, 1991). En aquest breu capítol, per a reforçar la versemblança de la seua teoria, Wolery indica, seguint Riquer, que en el poema de Berguedà *Un sirventes ai en cor a bastir* hi ha una referència a aquesta reunió: "cinc anz aura a la calenda maia/que m'agra·l reis que ten Bordels e Blaia" (vv. 21-22), és a dir, que si en aquella ocasió hagués passat al servei del senyor de Bordeus i Blaia —el rei Ricard d'Anglaterra quan escriví Berguedà—, faria cinc anys que fóra el seu vassall; "*partly due to his command of Beowulf's language*", afegeix Wolery (*op. cit.*, pàg. 112) darrere dels versos citats. Tanmateix, Wolery oblida o ignora que les llengües que més feia servir en Ricard eren el francès i l'occità, la qual cosa posaria en dubte allò del torsimany però no l'assistència d'en Berguedà a la dita trobada.

tura”. La que té lloc aquell dia 30 que ens narra —l’aventura, la jornada, l’entrada de diari i, potser també, les imatges en moviment, tot en una— és la trobada amb “l’oracle occità”, aquell home que li diu, “en francès agasconat “ i al més pur estil caldersià: “—*Estimat senyor meu, sóc un mèdium de Déu, amb facultats precises però sàviament limitades. Escric ço que em dicten del Cel estant, i m’ho imprimeixen a Marsella*”.

Ara, escriviu que aquell dia del calendari o un altre, mentre escrivia *L’estrella d’En Perris*, Foix va arrancar el full corresponent, que per sort era el 30, i va seguir, com era de llei, el 31 i que, mirant per la finestra, però, que era a tocar del calendari, va veure vora mar una figura envoltada de llibres i paperassa. Escriviu també que aquesta figura tenia nom i cognoms: Ramon lo Foll, Ramon Llull. Que a què ve ara en Llull? ¿Ja heu oblidat el senyal de l’Apocalipsi de què us he parlat fa una estona? La resurrecció dels Morts Il·lustres! Si heu llegit fins ací, ja sabeu què heu de fer: a la literatura com a sessió d’espiritisme, respondreu amb l’espiritisme com a sessió de lectura. Com es fa això?, preguntareu. Explica en Foix, parlant d’en Llull, que “Volia endur-me-li els llibrassos i els pergamins: però algú m’ha estirat enrere i m’ha embenat els ulls amb teles fregants”. Doncs, ja sabeu, tingueu sempre els ulls ben oberts, les orelles ben netes i, a l’abast, un coltell ben esmolat; ni que siga per a poder llegir clar i català les lletres oblidades d’un alfabet indesxifrabl!

Un penúltim consell: n’hi ha qui, del lector-propagandista, en diu creador, ço és, poeta o narrador, i del lector-detectiu, crític o assagista, com per a rebaixar-lo. No els escolteu! Que per què? Si arribats a aquest punt no heu entès encara que es tracta d’una qüestió de noms i que tant l’escriptor com el lector funcionen a l’uníson, però d’esquena l’un a l’altre, com uns germans siamesos enganxats per l’esquena un dels quals trempa una ploma mentre l’altre enceta el primer plec d’un llibre; si encara no ho heu entès, val més que us deixeu embenar els ulls o que engegueu un televisor i badeu la boca al davant!

“Arribats a aquest punt”, deia. Tanmateix, sé que de moment no m’heu llegit, que a casa nostra, siga per la via que siga, continuem *em-*

passant més que no *llegint*. I per això, en aquest anorreament com a possible, tan literari, de moment només hi puc veure una gran esperança: la mateixa que té la família d'un malalt terminal.

I ara, per si de cas hi ha un futur on m'he equivocat i heu arribat fins ací (bé, si *has* arribat fins ací, tampoc no cal exagerar), permet(eu)-me acabar amb dos eslògans:

L'AMNÈSIA TOTAL DE HUI ÉS EL RECORD MORTAL DE L'ENDEMÀ
CONSTRUÏM MEMÒRIA AMB ELS NOSTRES OBLITS!